

- государственная поддержка развития строительной науки;
- обеспечение экологической безопасности, разработка и реализация мероприятий по снижению отрицательного влияния инвестиционно-строительного комплекса на окружающую среду;
- совершенствование государственного управления, информационно-аналитического и нормативно-правового обеспечения деятельности инвестиционно-строительного комплекса.

Выводы. За счет развития приоритетного мезокластера – инвестиционно-строительного – с ярко выраженным мультипликативным экономическим и социальным эффектом, высокой долей добавленной стоимости и значительным потенциалом роста будут обеспечены высокие темпы роста экономики Краснодарского края.

Список использованной литературы

1. Федеральная служба государственной статистики // <http://www.gks.ru>
2. Департамент экономики Краснодарского края // <http://economy.krasnodar.ru>
3. Департамент строительства Краснодарского края // <http://www.depstroir.ru>

Виявлено фактори, які стримують зростання ділової активності регіонального інвестиційно-будівельного комплексу, викладено результати проведеного SWOT-аналізу, розкрито стратегічні дії трьох комплексних програм з нарощування інституціонального потенціалу мезокомплексу, визначено стратегічні напрями розвитку інвестиційно-будівельного комплексу Кубані і показано передбачувані результати їх реалізації.

Ключові слова: *інвестиційно-будівельний мезокомплекс, фактори, потенціал, стратегія, програма.*

The factors containing growth of business activity of a regional investment-building complex are revealed, results of the spent SWOT-analysis are stated, strategic actions of three complex programs on escalating of institutional potential of a mesocomplex are opened, strategic directions of development of an investment-building complex of Kuban are defined and prospective results of their realization are shown.

Key words: *investment-building mezocomplex, factors, potential, strategy, program.*

Надійшло 12.01.2011.

УДК 330.11(477)

Н.І. Климович

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ: СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті розглянуто економіку України та дано оцінку перспектив розвитку галузей економіки з урахуванням сучасних євроінтеграційних процесів. Досліджено формування кластерних моделей та їх вплив на розвиток регіонів та країни в цілому.

Ключові слова: *економіка, галузь, ринок, кластер, кластерна модель, конкурентоспроможність.*

Вступ. Для сучасної України дуже актуальною є проблема розвитку галузей економіки. Інтеграція в систему світової економіки ставить перед дослідниками, економістами, технологами, конструкторами якісно нові завдання. Ці завдання спрямовані на вивчення питань, які пов'язані з формуванням та функціонуванням різноманітних ринкових систем і суб'єктів господарювання, та на визначення пріоритетних галузей економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемою визначення пріоритетних галузей економіки працювали такі відомі зарубіжні вчені, як М. Портер, Ж. Тіроль, Ф. Шерер, А. Маршалл, Д. Росс, вітчизняні науковці В. Геєць, В. Семиноженко, А. Гальчинський, М. Згуровський, Г. Задорожний, а також російські вчені С. Глазьев, Д. Львов, Г. Фетисов, Л. Марков, С. Соколенко та ін.

Постановка завдання. Метою цієї статті є оцінка перспектив розвитку галузей економіки України з урахуванням сучасних євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Україна – велика індустріально-аграрна держава Східної Європи. Територія України – 603,7 тис. км². За площею, яку вона займає, в Європі Україна посідає друге місце після Росії. Має зручне транспортно-географічне положення: через її територію проходять залізничні й автомобільні магістралі, система трубопроводів, повітряні авіалінії, що з'єднують східні регіони Росії, Казахстан, Середню Азію, Закавказзя з країнами Центральної і Південної Європи. Територією України проходять також найкоротші шляхи, що з'єднують північні і центральні регіони Росії, а також країни Балтії і Скандинавії з країнами Чорноморського басейну [1].

Галузева структура України складалася протягом багатьох століть. Відповідно до економіко-географічного положення, наявності природно-ресурсного потенціалу, трудових ресурсів на території країни значного розвитку набули галузі видобувної, важкої промисловості. Також важливу роль мали галузі гірничодобувної промисловості – видобуток кам'яного вугілля, нафти, природного газу.

Значна частина потенціалу сучасної економіки України була створена у часи Радянського Союзу. Після розпаду СРСР перед Україною відкрилися нові горизонти самостійного входження у світову спільноту розвинутих країн. Для цього були всі необхідні передумови. Але у зв'язку з неспроможністю в короткі строки провести реорганізацію економіки та налагодити грамотне та ефективне управління економіка України занурилася в глибоку кризу.

Сьогодні, провівши аналіз стану галузей економіки України, можна відзначити таке: за минулий рік деякі галузі народного господарства почали виходити з кризи. Наприклад, споживання та виробництво електроенергії практично повернулося до докризового рівня. Машинобудівна, металургійна галузь поступово повертають іноземні замовлення на поставку своєї продукції. Сільське господарство з кожним роком набирає високих темпів розвитку. Сільське господарство на сьогодні – найбільш інвестиційно приваблива галузь економіки, багато вітчизняних та закордонних інвесторів готові вкладати сюди свої кошти. Привабливою для інвесторів залишається і гірничодобувна галузь. Україна має найбільші розвідані ресурси залізорудної сировини. Також перспективною є ме-

талургійна галузь. У цілому в металургії створюються великі інтернаціональні холдинги з диверсифікованим виробництвом та ресурсною базою.

Як було зазначено вище, географічне положення України забезпечує їй транзитний потенціал, який на сьогодні практично не реалізований. Відсутність налагодженої транспортної інфраструктури (автодоріг, портів, аеропортів) дуже ускладнює логістику, що, у свою чергу, призводить до великих витрат.

Але для того, щоб економіка держави розвивалася, потрібні нові підходи в управлінні підприємствами. Сьогодні світові глобалізаційні процеси обумовлюють необхідність вироблення нових методичних та практичних підходів до стратегічного розвитку країни.

Останнім часом поживалися дослідження проблематики формування та функціонування кластерів в Україні. Це зумовлено тим, що одним з важливих стратегічних завдань державної політики розвитку нашої держави до 2015 р. є підвищення конкурентоспроможності підприємств та регіонів, а також зміцнення їх ресурсного потенціалу. На жаль, цей напрям наукових досліджень не має концептуально завершених підходів, що, у свою чергу, ускладнює поняття кластерної економіки.

Спочатку Альфред Маршалл у праці «Принципи економічної науки» висунув ідею про те, що успіх національної економіки в кінцевому результаті залежить від розвитку локальної концентрації спеціалізованих галузей [5].

Основоположником кластерної теорії вважають Майкла Портера. У книзі «Конкуренція» він підкреслює, що стійка стратегія розвитку – запорука успішного розвитку кластера. На думку Майкла Портера, «кластери є організаційною формою консолідації зусиль зацікавлених сторін, які спрямовані на досягнення конкурентних переваг, в умовах становлення постіндустріальної економіки» [4].

Для бізнесу кластер – це реальна можливість забезпечити конкурентоспроможність у майбутньому, тобто це створення довгострокової стратегії розвитку підприємства на 5–10 років. Кластери складаються з підприємств, спеціалізованих у певному секторі економіки та локалізованих географічно. Успіх кластера залежить від цивілізованої конкуренції, рівняння на лідерів, отримання підтримки від лідерів, від адміністративного ресурсу регіону. Для організації кластера потрібен високий ступінь довіри учасників стосовно один одного, а також довгострокове горизонтальне планування економічного процесу.

Можна стверджувати, що не існує універсальної концепції розвитку підприємств та окремих територіальних утворень. Оскільки кожне з них виокремлюється своїми характерними особливостями, то особливо значення набуває локальна політика і, перш за все, локальна стратегія інноваційного прогресу, яка часто формується саме завдяки кластерному підходу.

У цьому контексті зробимо уточнення в змісті поняття «кластер». Відповідно до Великого тлумачного словника української мови кластер – це підмножина об'єктів з певними наборами ознак, які виявляються при кластерному аналізі. У «Вікіпедії», а також у ряді праць наводяться такі дефініції:

– це географічна концентрація подібних, суміжних або додаткових підприємств з активними каналами для бізнес-транзакцій, комунікацій і

діалогу, які розділяють спеціалізовану інфраструктуру, робочі ринки, послуги і мають спільні можливості або загрози;

– це галузеве або територіальне добровільне об'єднання підприємницьких структур, які тісно співпрацюють з науковими (просвітницькими) установами, громадськими організаціями і органами влади з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції і сприяння економічному розвитку регіону;

– це мережа постачальників, виробників, споживачів, елементів промислової інфраструктури, дослідних інститутів, взаємозалежних у процесі створення доданої вартості;

– це група розташованих на території поселення або поблизу його взаємозалежних підприємств і організацій, які доповнюють і підсилюють конкурентні переваги один одного;

– це група локалізованих взаємозалежних компаній, постачальників устаткування, комплектуючих, спеціалізованих послуг та ін., науково-дослідних і навчальних інститутів, інших організацій, які доповнюють і підсилюють конкурентні переваги один одного [3].

Як бачимо, практично кожна з наведених дефініцій містить одні й ті ж ключові слова, а саме: об'єднання, співпраця, конкуренція, спеціалізація, географічна концентрація, підприємства, наукові установи і т. д. Тому є підстави резюмувати, що головною ідеєю концепції кластеринга є створення коопераційних зв'язків між підприємствами-виробниками, підрядниками, постачальниками ресурсів і технологій, а також між науково-дослідними і фінансово-кредитними установами. Така кооперація і спеціалізація дозволяє учасникам кластера підвищувати ефективність своєї діяльності, швидше впроваджувати нові технології і продукти і т. д. Підприємства – учасники кластера, з одного боку, конкурують між собою, а з іншого – спільно працюють над пошуком нових шляхів вирішення різноманітних проблем (серед них – постачання ресурсів, доступ до нових ринків збуту і т. д.).

У науковій літературі наводяться різноманітні класифікації кластерів. Зокрема за ознакою «інноваційне» виділяють такі види кластерів:

– побудовані на інформації. Характерні для підприємств, що оперують складними системами перетворення інформації з метою надати спеціалізовані послуги своїм клієнтам. Діють у фінансовій, видавничій сферах, а також у туристичній галузі;

– побудовані на створенні інноваційних технологій. Господарючі суб'єкти, які входять в них, займаються розробкою і впровадженням, зацікавлені в інноваційних технологіях. Такі кластери трапляються найчастіше в машино- і приладобудуванні;

– побудовані на знаннях і характерні для підприємств, які належать до секторів з високою інтенсивністю досліджень і розробок. Утворюються зазвичай навколо провідних науково-дослідних установ регіону або держави, найчастіше – у фармацевтичній, хімічній промисловості, а також у літакобудуванні;

– залежні від постачальників. Мають форму підприємств, інноваційна діяльність яких залежить передусім від здатності співпрацювати з розробниками інноваційних товарів або технологій. Трапляються в сільському і лісовому господарстві;

– спеціалізовані на постачаннях. Утворюються підприємствами з великими витратами на дослідження і розробки, коли увага приділяється продуктивним інноваціям і взаємозв'язкам із споживачами. Характерні для підприємств, які виробляють специфічні товари (наприклад, програмне забезпечення).

Одним з представників економічно потужних кластерів світу є «Силіконова долина» (у штаті Каліфорнія), де мають свої штаби тисячі компаній, які займаються комп'ютерами, їх комплектуючими, програмним забезпеченням, мобільним зв'язком, біотехнологією та ін. Найвідоміший європейський кластер – «Пластикова долина». Функціонує він у Східній Франції, недалеко від кордону зі Швейцарією. Підприємства, що входять до його складу, здійснюють перетворення полімерів на готову продукцію, займаються також проектуванням виробів, розробкою нових форм, впровадженням машин і т. д.

Кластерна модель ведення господарства дуже популярна в країнах Європейського союзу, оскільки, будучи продуктом ринкової економіки, обумовлена сприятливим поєднанням регіональних факторів та подальшим розвитком зв'язків між підприємствами в середині самого кластера.

Таким чином, метою кластерного розвитку має виступати підвищення рівня та якості життя населення, покращання якості людського потенціалу, що, у свою чергу, стає джерелом інноваційного розвитку економіки, який забезпечує підвищення конкурентоспроможності підприємства, регіону, країни в цілому. У той же час це сприяє збільшенню інвестицій не тільки у виробництво, але і в людський капітал. Можна стверджувати, що цей взаємозв'язок підкреслює необхідність використання кластерного підходу, по-перше, для вирішення соціальних завдань, а по-друге, для переходу економічного розвитку на інноваційні рейки.

Таким чином, учені і практики, розглядаючи з різних точок зору кластерні моделі об'єднання організацій в ефективні економічні структури, доходять висновку, що вони можуть бути тими імпульсами, які при вдаль концентрації виробництва, його спеціалізації, використанні сучасних досягнень комунікації, координації, кооперації і співробітництва допоможуть знайти точки зростання кожного конкретного регіону, забезпечуючи його перемогу в конкурентній боротьбі. Як наслідок, у різних країнах зростає інтерес до формування і підтримки кластерів, відбувається активізація урядової політики в цій сфері [1, с. 82].

В Україні процес кластеризації розпочався в 1997 р., з ініціативи С.І. Соколенка – Президента Міжнародного фонду сприяння ринку, який упродовж багатьох років збирав по всьому світу досвід формування мережових структур. Безперечним піонером кластеризації в Україні можна назвати Хмельницьку область. У 1998 р. було розпочато формування нової виробничої системи, заснованої на мережовій моделі управління виробництвом та її адаптації до економіки країни, що трансформується. За сприяння Асоціації «Поділля перший», яка об'єднала у своїх рядах учених, підприємців, фінансистів і представників влади, вдалося в період з 1997 по 2000 рр. сформувати декілька виробничих кластерів, у т. ч. швейний, будівельний, харчовий, туристичний, продовольчий і зеленого сільського туризму, які функціонують сьогодні.

Сьогодні кластери розвиваються в Івано-Франківській, Волинській, Рівненській, Полтавській, Сумській, Харківській областях, м. Севастополі.

Для того, щоб в Україні почався кластерний бум, необхідний цілий ряд умов. У першу чергу, в економіці має виникнути попит на такі утворення, реальне розуміння того, які завдання вони здатні вирішувати. І не менш важливий момент – це формування в країні більш гнучкого ринку праці, активної міграції працездатного населення. Кластери швидко занепадатимуть, якщо не житимуться кваліфікованою робочою силою [7].

Висновки. З урахуванням великого бажання України інтегруватися до світового економічного середовища як країні з конкурентоспроможною економікою потрібно:

- підвищувати освітній рівень населення;
- розвивати мережу вищих навчальних закладів та державних наукових організацій;
- використовувати вигідне географічне положення, а саме ефективно використовувати транзитний потенціал;
- на держаному рівні затвердити програму стратегічного розвитку та програми підвищення конкурентоспроможності України та її регіонів на базі створення кластерних структур;
- законодавчо затвердити формування сприятливого для розвитку підприємництва ділового середовища з особливим акцентом на співробітництво влади, бізнесу, науки, освіти і громадських організацій в інноваційних мережевих структурах;
- впровадити інноваційні освітні програми для підготовки і перепідготовки фахівців, які беруть участь у розвитку і функціонуванні інноваційних мережевих структур;
- провести фундаментальні дослідження у визначенні пріоритетів формування в Україні національних і регіональних інноваційних виробничих кластерів;
- сприяти розвитку міжнародного співробітництва у питанні формування кластерних структур [6].

Список використаної літератури

1. Войнаренко М.П. Кластерные модели объединения предприятий в Украине / М.П. Войнаренко // Экономическое возрождение России. – 2007. – № 4(14). – С. 68–82.
2. Економіка України: навч. посіб. / А.П. Голіков, Н.А. Казакова, О.А. Шуба. – К.: Знання, 2009. – 286 с.
3. Ковальова Ю.М. Кластер як нова форма організації та розвитку економіки / Ю.М. Ковальова // http://www.rusnauka.com/17_SSN_2007/Economics/22544.doc.htm
4. Конкурентная стратегия: методика анализа отраслей и конкурентов/ Майкл Е. Портер; пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 454 с.
5. Маршалл А. Принципы экономической науки: в 3 т. / А. Маршалл. – М., 1993. – 594 с.

6. Соколенко С.І. Перспективи зростання економіки України на основі інноваційних кластерів / С.І. Соколенко // IV Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток інноваційних кластерів в сучасних умовах реструктуризації економіки», м. Севастополь, 31.05–03.06.2009 г. // <http://ucluster.org/sokolenko/2008>

7. Соколенко С. І. Кластери в глобальній економіці / С. І. Соколенко. – До.: Логос, 2004. – 848 с.

В статье рассмотрена экономика Украины и дана оценка перспектив развития отраслей экономики с учетом современных евроинтеграционных процессов. Исследовано формирование кластерных моделей и их влияние на развитие регионов и страны в целом.

Ключевые слова: экономика, отрасль, рынок, кластер, кластерная модель, конкурентоспособность.

In the article it is considered economies of Ukraine and estimation of prospects of development of industries of economy from the account of modern European integration processes. Forming of cluster models and their influence is investigational on development of regions and country on the whole.

Key words: economy, branch, market, cluster, cluster model, competitiveness.

Надійшло 8.12.2010.

УДК 338.2:612.013

Д.Є. Козенков

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ТЕОРІЇ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ

У статті розглянуто теоретичні питання та основні положення розвитку системи господарювання з позиції загальної теорії циклів.

Ключові слова: цикл, циклічність, життєвий цикл, розвиток підприємства.

Вступ. Розробка практичних рекомендацій для вирішення питань організації управління розвитком підприємств потребує розгляду ряду проблем, безпосередньо пов'язаних з критеріями формування стратегії розвитку. Процеси економічного розвитку завжди цікавили вчених. З позицій системного підходу розвиток – це процес спрямованих змін, у результаті яких виникає новий якісний стан системи. Усю різноманітність поглядів на розвиток можна подати у вигляді чотирьох груп [1]. Перша група – це процес реалізації нових цілей, який забезпечено цілеспрямованістю змін. Друга група передбачає пояснення природи розвитку як процесу адаптації до навколишнього середовища. Третя група поглядів пояснює розвиток як процес розв'язання протиріч системи. Четверта група ототожнює розвиток з однією з його ліній – прогресом, або з однією з його форм – еволюцією. Розвиток включає поняття самоорганізації системи, тобто забезпечення можливості розвитку прогресивних процесів у системі. При цьому система має задовольня-